

УДК 339.5

Зеліч В.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного бізнесу, логістики та менеджменту
факультету міжнародного менеджменту, логістики та бізнесу
Ужгородського національного університету*

Калин Н.І.

*студентка
факультету міжнародного менеджменту, логістики та бізнесу
Ужгородського національного університету*

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ МІЖНАРОДНИХ ПАРТНЕРІВ УКРАЇНИ В ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЯХ

У статті досліджено загальні тенденції розвитку торгівлі з країнами Митного Союзу (МС) та Європейського Союзу (ЄС), а також інших країн; визначено головні проблеми та недоліки у формуванні торговельних відносин; проаналізовано пріоритетні напрями розвитку національної промисловості у контексті торгівлі з країнами МС та ЄС. Проаналізовано міжнародних партнерів України в експортно-імпорتنих операціях та сформовано основні пріоритетні напрями розвитку їх подальших відносин.

Ключові слова: експорт, імпорт, товарна позиція, зовнішньоторговельні пріоритети, промислові товари.

Зеліч В.В., Калин Н.И. АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ПАРТНЕРОВ УКРАИНЫ В ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЯХ

В статье исследованы общие тенденции развития торговли со странами Таможенного Союза (ТС) и Европейского Союза (ЕС), а также других стран; определены главные проблемы и недостатки в формировании торговых отношений; проанализированы приоритетные направления развития национальной промышленности в контексте торговли со странами ТС и ЕС.

Проанализированы международных партнеров Украины в экспортно-импортных операциях и сформированы основные приоритетные направления развития их дальнейших отношений.

Ключевые слова: экспорт, импорт, товарная позиция, внешнеторговые приоритеты, промышленные товары.

Zelic V.V., Kalun N.I. ANALYSIS OF KEY INTERNATIONAL PARTNERS IN UKRAINE EXPORT-IMPORT OPERATIONS

In the article the general trends of trade with the Customs Union (CU) and the European Union (EU) and other countries; identifies the key problems and defects in the formation of trade relations; analyzed the priorities of national industry in the context of trade with the EU and MS. Analyzed international partners in Ukraine export-import operations and formed the main priority areas for further development of their relations.

Keywords: export, import, heading, foreign trade priorities manufactured goods.

Постановка проблеми. Місце України у сучасній світогосподарській системі багато в чому залежить від її здатності і можливості створювати необхідні умови для постійного нарощування національного експортного потенціалу, забезпеченості країни внутрішніми ресурсами, про що ще згадавав видатний німецький економіст Фрідріх Ліст, про важливість нарощування промислово-експортного потенціалу країни, покращення добробуту країни. У сучасних умовах створення механізму сталого розвитку експорту важливу роль відіграє можливість вітчизняних підприємств виробляти і реалізовувати товари, які відповідають вимогам світового ринку за якістю, ціною, рівнем сервісу та були конкурентоспроможними на ринках. Для того щоб Україна стала рівноправним членом ЄС та міжнародних економічних відносин, необхідно реалізовувати заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності національних підприємств на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості торговельно-економічних відносин у контексті розвитку експортного потенціалу нашої країни досліджували багато вітчизняних і зарубіжних економістів та фахівців. Вагомий внесок у розвиток даної наукової проблематики зробили Л. Абалкін [1], В.С. Михайлов [2], Р.О. Кулинич [3], Н. Савко [4], О.Д. Давидов [5] та інші. Однак, враховуючи поглиблену теоретичну розробленість у сфері макро- та мікроекономічного аналізу експортного потенціалу в умовах динамізації і глобалізації інтеграційних про-

цесів, невирішеним залишається питання практичного втілення інтеграційної стратегії країни щодо конкурентоспроможності національного експорту на ринку товарів і послуг країн Митного Союзу та Європейського Союзу.

Метою статті є дослідження та аналіз пріоритетів розвитку торговельного потенціалу України на основі комплексного аналізу чинників: аналізу основних міжнародних партнерів України, розгляд структури експорту та імпорту товарів.

Виклад основного матеріалу.

1. Основні країни-партнери України в експортно-імпорتنих операціях.

Аналіз територіальної структури імпорту товарів серед країн світу до нашої держави показав, що основними країнами-партнерами виступають Росія, Китай, Німеччина, з країн СНД: Білорусь, а також Польща і США. У порівнянні з обсягами імпорту послуг – 6 млрд 706 млн 251,8 тис. дол. – на товари припадає на порядок більше, адже за 2012 р. імпорт товарів склав 84 млрд 658 млн 059,9 дол., порівняно з 2011 р. експорт збільшився на 0,6%, а зовнішньоторговельні операції проводилися з партнерами із 215 країн світу.

У загальному обсязі імпорту найбільші надходження товарів здійснювалися з Російської Федерації – 27 млрд 418 млн 296,1 тис. дол., що у свою чергу становить (32,39%) від загального об'єму імпорту, вираженого у грошовому еквіваленті, до основних груп товарів відносяться: палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, механічні

машини, чорні метали. Друге місце за обсягами імпорту закріпив за собою Китай – 7 млрд 899 млн 639,6 тис. дол. (9,33%), до основних груп імпортованих товарів належать: електричні та механічні машини, взуття. Німеччина з показником 6 млрд 807 млн 143,2 тис. дол. (8,04%) замкнула трійку лідерів, експортуючи до України механічні машини, засоби наземного транспорту (окрім залізничного), фармацевтичну продукцію. Також вагомою часткою в імпорті належать нашим сусідкам: Білорусі – 5 млрд 068 млн 567,1 тис. дол. (5,99%), яка експортує до нашої держави палива мінеральні, нафту і продукти її перегонки, засоби наземного транспорту (окрім залізничного) та добрива, а також Польщі – 3 млрд 567 млн 096,6 тис. дол. (4,2%), до основних категорій товарів належать: палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, пластмаси, полімерні матеріали, папір та картон. На США припало 2 млрд 905 млн 214 тис. дол., що за відносним показником становить 3,4%.

У порівнянні з обсягами експорту товарів з України, який становить у грошовому еквіваленті 68 млрд 809 млн 810,6 тис. дол., імпорт переважає експорт на 15 млрд 848 млн 249,3 тис. дол., утворюючи таким чином від’ємне сальдо в міжнародній торгівлі. Зважаючи на динаміку обсягів імпорту товарів, варто зазначити, що імпорتنі поставки з Китаю збільшилися на 26%, Білорусі – на 20,3%, США та Польщі – на 12,1%, а поставки з Російської Федерації, навпаки, зменшилися на 5,9%, що за абсолютним показником становить 2 млрд 753 млн 228,7 тис. дол. На фоні падіння обсягів імпорту з Російської Федерації максимальний абсолютний приріст обсягів імпорту продемонстрував Китай із показником у 1 млрд 630 млн 084,4 тис. дол., на другому місці Білорусь, трійку лідерів за нарощуванням обсягів імпорту займає Туреччина з показником приросту 470 млн 933,9 тис. дол. [6].

Структуру показників імпорту товарів з країн СНД, Європи, Азії та США проаналізовано авторами та зображено у таблиці 1.

Таблиця 1
Структура імпорту товарів з країн СНД, Європи, Азії та США

Країна-імпортер	Імпорт товарів	
	\$	%
Російська Федерація	27 млрд 418 млн 296,1 тис.	32,39
Китай	7 млрд 899 млн 639,6 тис.	9,33
Німеччина	6 млрд 807 млн 143,2 тис.	8,04
Білорусь	5 млрд 068 млн 567,1 тис.	5,99
Польща	3 млрд 567 млн 096,6 тис.	4,2
США	2 млрд 905 млн 214 тис.	3,4

Джерело: розраховано авторами

Отже, проаналізувавши вищенаведені дані, можемо сказати, що у загальному обсязі імпорту найбільші надходження товарів здійснювалися з таких країн: Російська Федерація, Китай та Німеччина, а також із Білорусі, Польщі та США. За частинами світу пер-

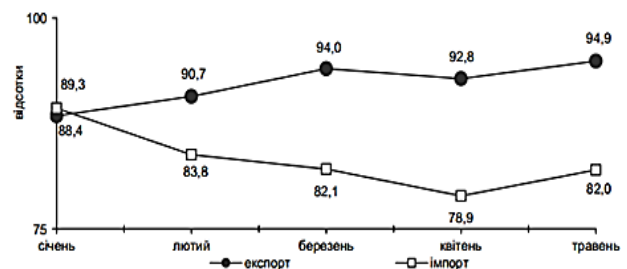
шість в імпорті, як і в експорті, належить країнам СНД – 34 млрд 452 млн 564,8 тис. дол. (40,70%), на Європу припадає 27 млрд 556 млн 004,8 тис. дол. (32,39%), Азію – 17 млрд 132 млн 686,4 тис. дол. (20,24%), Америку 4 млрд 453 млн 203,8 тис. дол. (5,26%), країни інших частин світу не мають значної ваги та в сумі становлять менше 2%.

Торговельно-економічні відносини України і Російської Федерації завжди були тісно пов’язані як з братською країною, про це свідчать стан їх співробітництва, який автори відобразили у таблиці 2. Стан торговельно-економічного співробітництва між Україною і Російською Федерацією за січень–квітень 2014 року (за даними Держстату України).

Протягом 2001–2009 років спостерігалось зменшення частки Росії у зовнішньоторговельному обороті України. Так, з 2001 року по 2009 рік вона зменшилася на 6,1%, але у 2010–2011 роках спостерігалася стабільна тенденція зростання частки Росії у зовнішньоторговельному обороті України [7].

Дивлячись на сьогоднішні реалії, з 2011 року по січень–квітень 2014 рік експорт та імпорт товарів суттєво зменшилися: експорт з 31,0% по 22,1% – на 8,9% менше, імпорт з 34,2% по 27,6% – на 6,6% менше та ЗТО з 32,7% по 24,7% – на 8% менше.

За січень–травень 2014 р. експорт товарів склав 24197,7 млн дол. США, імпорт – 23673,2 млн дол. Порівняно з січнем–травнем 2013 р. експорт скоротився на 5,1%, імпорт – на 18%. Позитивне сальдо становило 524,5 млн дол. (за січень–травень 2013 р. від’ємне – 3372,4 млн дол.). Детальніше розглянемо це у нижченаведених діаграмах.

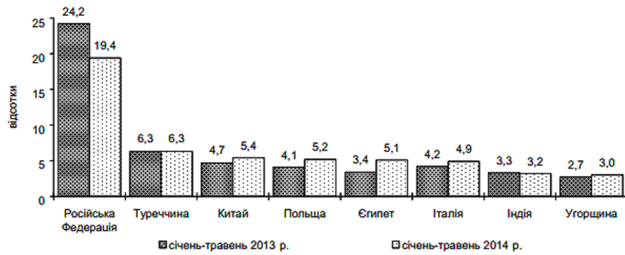
Діаграма 1. Темпи зростання (зниження) експорту-імпорту товарів у 2014 році (до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком).

У вищенаведеній діаграмі ми бачимо зростання експорту з січня – 89,3% по травень – 94,9% 2014 р., та зниження імпорту з січня – 88,4% по травень – 82,0% 2014 р., можемо сказати, що експорт переважає імпорт, це свідчить про позитивний баланс зовнішньої торгівлі.

Розгляд основних партнерів України в експорті товарів засвідчив, що все ж таки основним партнером для нас є Російська Федерація, не дивлячись на сьогоднішню складну військову політику по відношенню до України. У свою чергу, потроху розвиваються відносини з іншими країнами. Що засвідчує діаграма 2.

Таблиця 2
Частка Російської Федерації у загальному обсязі зовнішньої торгівлі України товарами і послугами за 2004–2014 роки

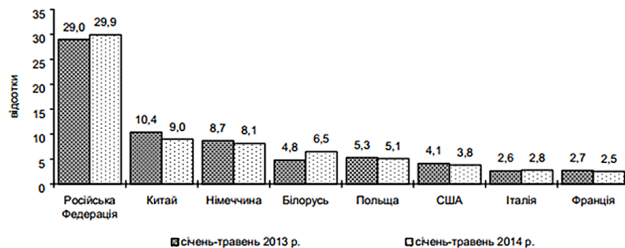
Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	січень–квітень 2014 р.
Експорт	21,6	24,9	25,7	27,6	24,9	24,3	29,5	31,0	28,0	26,3	22,1
Імпорт	39,2	34,0	29,5	26,7	22,0	27,4	34,7	34,2	31,5	28,9	27,6
ЗТО	29,5	29,4	27,6	27,1	23,3	25,9	32,2	32,7	29,8	27,7	24,7

Діаграма 2. Основні країни-партнери в експорті товарів

Можна зазначити, що експорт товарів за січень-травень 2014 року в загальному збільшився порівняно з 2013 роком з такими країнами-партнерами, як Китай, Польща, Єгипет, Італія та Угорщина, в середньому не змінилася ситуація з Туреччиною та Індією та суттєво зменшився експорт товарів із Російської Федерацією. Одже, це свідчить про те, що потрібно свої експортні вектори спрямувати у бік країн, де збільшився експорт, максимально розвивати відносини з цими країнами для досягнення процвітання національної економіки.

Розгляд основних країн партнерів в імпорті товарів показав зниження імпорту товарів з більшістю країн, крім Російської Федерації, Білорусі, загалом спостерігається позитивна тенденція до зменшення імпорту в країну. Що продемонстровано у діаграмі 3.

Діаграма 3. Основні країни-партнери в імпорті товарів

Отже, як виявилось, імпорт товарів помітно знизився з січня-травня 2013 року по січень-травень 2014 року, що і забезпечило позитивне сальдо обсягів зовнішньої торгівлі нашої держави, що позитивно впливає на зростання темпів нашої економіки.

2. Стан та аналіз експортно-імпорتنних показників України.

У 2013 році основу товарної структури імпорتنних операцій України у січні-лютому 2013 року становили: паливно-енергетичні матеріали – 29% від загального імпорту України; машини, устаткування, обладнання, транспортні засоби – 24%; продукція хімічної промисловості – 16%; продовольчі товари, с/г продукція – 12%; метали та вироби з них – 6%.

Сумарна питома частка перелічених товарів складає 87% загального імпорту. Основу товарної структури експортних операцій України становили: продовольчі товари, с/г продукція – 28%; метали і вироби з них – 27%; машини, устаткування, обладнання, транспортні засоби – 16%; продукція хімічної промисловості – 10%; -мінеральні продукти – 6%; паливно-енергетичні матеріали – 6%.

Сумарна питома частка перелічених товарів складає 93% загального експорту продуктів продовольчої групи Україна експортувала на 2,9 млрд дол. США – це 28% від загального обсягу експорту, а імпортувала на 1,3 млрд дол.США – 12% від загального обсягу імпорту [8].

Таблиця 3
Основа товарної структури імпорتنних операцій України у січні-лютому 2013 року

Найменування груп товарів	Експорт	Імпорт
	%	%
1. Паливно-енергетичні матеріали	6	29
2. Машини, устаткування, обладнання, транспортні засоби	16	24
3. Продукція хімічної промисловості	10	16
4. Продовольчі товари, с/г продукція	28	12
5. Метали та вироби з них	27	6
6. Мінеральні продукти	--	6
Усього	87	93

Джерело: розраховано авторами

Отже, ми бачимо, що імпортували ми більше, а саме: паливно-енергетичних матеріалів, машини, устаткування, обладнання, транспортні засоби, продукція хімічної промисловості, рятує ситуацію експорт товарів це: продовольчі вироби, сільськогосподарська продукція, метали та вироби з них, тому що, якщо експорт перевищує імпорт, то сальдо додатне, а торговельний баланс активний та підвищується курс національної валюти. Якщо ж імпорт перевищує експорт, то сальдо від'ємне, та виникає перевищення валютних витрат над валютними надходженнями, внаслідок чого курс національної валюти знижується.

У 2014 році відбувається позитивна зміна зовнішньоторговельного балансу, тобто експорт товарів з України вперше за 8 років перевищив імпорт. Профіцит зовнішньоторговельного балансу України за підсумками першого кварталу 2014 року становив 1,307 млрд доларів, у той час як за аналогічний період минулого року баланс зовнішньої торгівлі був зведений з дефіцитом у 1,197 млрд доларів.

Про це пише УНІАН з посиланням на дані Державної служби статистики України. За даними Держстату, в першому кварталі 2014 року порівняно з першим кварталом 2013 року дефіцит зовнішньої торгівлі товарами знизився у 53 рази, до 50,5 млн доларів, профіцит зовнішньої торгівлі послугами – на 155,7 млн доларів, або на 8,31%, до 1,719 млрд доларів.

За вказаний період імпорт товарів і послуг до України, без урахування послуг з переробки давальницької сировини, знизився на 3,841 млрд доларів, або на 19,82% – до 15,543 млрд доларів, експорт товарів і послуг з України – на 1,338 млрд доларів, або на 7,36%, – до 16,849 млрд доларів.

Як повідомлялося, дефіцит зовнішньоторговельного балансу України у 2013 році становив 8,476 млрд доларів, що на 5,67%, або на 509,5 млн доларів менше дефіциту за підсумками 2012 року в 8,985 млрд доларів.

Дефіцит зовнішньоторговельного балансу України у 2012 році становив 9,027 млрд доларів проти також дефіциту в розмірі 6,657 млрд доларів у 2011 році.

Останній раз позитивне сальдо зовнішньої торгівлі в Україні у розмірі 1,3 млрд доларів було зафіксовано за підсумками 2005 року, після чого торговельний баланс залишався дефіцитним [9].

Більш детально розглянемо профіцит зовнішньоторговельного балансу України за підсумками січня-липня 2014 та його зростання.

Профіцит зовнішньоторговельного балансу України за підсумками січня-липня 2014 р. зріс. Про це свідчить новий звіт, опублікований Держкомста-

том. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами України за підсумками січня-липня 2014 року становило \$880,4 млн, тоді як за аналогічний період 2013 року баланс зовнішньої торгівлі товарами було зведено із дефіцитом у \$5,639 млрд.

У липні, порівняно з червнем, на дві країни збільшилася кількість зовнішньоторговельних партнерів України. Тепер Україна веде торгівлю з 208 країнами. Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу становив 32,6% від загального обсягу експорту, до інших країн – 67,4% (за січень-липень 2013 року – 26,9% і 73,1%, відповідно).

Серед найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Єгипту – на 34,7%, Польщі – на 22,1%, Італії – на 13,9%, Німеччини – на 7%, Китаю та Угорщини – на 3,4%. Водночас продовжив скорочуватися експорт до Росії на 23,7%, Індії – на 2,2%.

На зниження експорту в січні-липні 2014 року на 1,560 млн дол. порівняно з січнем-липнем 2013 року істотно вплинуло зниження поставок вагонів залізничних або трамвайних – на \$808,4 млн (на 82%), добрив мінеральних або хімічних, азотних – на \$433 млн. дол. (на 50,3%), прокату чорних металів – на \$359,5 млн (на 8,1%), труб з ливарного чавуну і чорних металів – на \$327,7 млн (на 31,9%), коксу і напівкоксу з кам'яного вугілля – на \$110 млн (на 40%). Обсяг імпорту товарів з країн ЄС знизився проти січня-липня 2013 року на \$2,835 млрд (на 19,4%), зокрема за рахунок засобів наземного транспорту, окрім залізничного – на 54,4%, паперу і картону – на 31,9%, механічних машин – на 26,9%, різноманітної хімічної продукції – на 17%, пластмас, полімерних матеріалів – на 15,9%, електричних машин – на 15,3%, фармацевтичної продукції – на 10,2%.

Нагадаємо, за підсумками січня-червня 2014 року Україна суттєво скоротила експорт до Росії, але збільшила в країні ЄС. Також повідомлялося, що Росія з 16 червня припинила постачання газу до України, тому варто очікувати подальшого скорочення імпорту з цієї держави [10].

Отже, позитивним є те, що на дві країни збільшилася кількість зовнішньоторговельних партнерів України у липні порівняно з червнем. Експорт товарів до країн Європейського Союзу становив 32,6% збільшився на 5,7%, порівняно за січень-липень 2013 року становив 26,9%. Також у січні-червні 2014 року суттєво скоротився експорт до Російської Федерації, тому час освоювати нові ринки і думати про майбутнє.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумки, необхідно сказати, що Україна має досить тісні зв'язки як з МС, так і з ЄС Україна не має права відмовлятися від вже напрацьованих

торговельно-економічних зв'язків, так як це у першу чергу болісно відобразиться на економіці країни. Тому, враховуючи наведені факти цієї статті, можна робити висновки про здійснення статистичних розрахунків зовнішньоторговельного балансу (сальдо) з країнами; зовнішньоторговельного обороту зовнішньої торгівлі по країнах; відносної частки країн у експорті, імпорті послуг та у зовнішньоторговельному балансі України має прикладне значення для економіки.

Зроблений детальний аналіз сальдо дозволяє встановити країни, з якими воно додатне, а з якими від'ємне. Тобто визначити пріоритет імпорту над експортом, а це, своєю чергою, дозволяє сформулювати економічні пропозиції на національному рівні економіки стосовно досягнення додатного сальдо балансу з тими країнами, з якими на цей час сальдо від'ємне. З точки зору суспільної економіки, від'ємне сальдо торгівлі негативно впливає на економіку й суспільний добробут громадян. Для покращення балансу з цими країнами потрібно здійснити низку економічних заходів: покращувати якість та конкурентоспроможність товарів і послуг; розширювати асортимент товарів і послуг; залучати іноземні інвестиції у розвиток виробничої сфери; розвивати і запроваджувати інноваційні технології у сферу виробництва і послуг; вести пошук нових ефективних партнерів ЗЕД.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абалкін Л.І. Національна економіка [Текст] / Л.І. Абалкін, М.А. Атрамова, А.І. Олексіїв. – М.: Видавництво «Економіст», 2007. – 864 с.
2. Михайлов В.С. Методичні аспекти розрахунків експортних (імпортних) цін суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України // Формування ринкових відносин в Україні. Збірн. наук. праць НДЕІ Мінекономіки, 2004. – № 5(36). – С. 68-72. (0,3 друк. арк.)
3. Кулинич Р.О. Аналіз зовнішньоторгівельної діяльності як один із чинників формування обсягу ВВП України [Електронний ресурс] / Р.О. Кулинич. – Режим доступу : <http://www.univ.km.ua/visnyk/477.pdf>.
4. Савко Н. Торговельний потенціал України // Журнал «Бізнес». – 2010. – № 8. – С. 11-12.
5. Давидов Г.М. Аудит : [підручник] / Г.М. Давидов, І.Г. Давидов, Ю.Г. Давидов та ін. ; за ред. Г.М. Давидова, М.В. Кужельного. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2009. – 495 с.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infolight.org.ua/maps/geografichna-structura-importu-tovariv-za-2012-rik>.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ru/trade>.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=246175717&cat_id=244277212.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2014/05/15/452901/>.
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/119161>.